

หลักสูตร “การผลิตและการใช้ เชื้อราไตรโคเดอร์มาในแปลงปลูกผักอย่างถูกต้อง”

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. จานุลักษณ์ ขนบดี

นางสาวศิริพร อ่ำทอง

นายชัยวัฒน์ พงศ์สุขมาลกุล

สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

“การผลิตและการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในแปลงปลูกผักอย่างถูกต้อง”

เชื้อราไตรโคเดอร์มาเป็นเชื้อราศัตรูของเชื้อราโรคพืช โดยเชื้อราไตรโคเดอร์มาจะไปลดกิจกรรมการดำเนินชีวิตของเชื้อราโรคพืช เช่น ยับยั้งการเจริญเติบโต การทำลายโดยตรง โดยการกินเชื้อราโรค พืชเป็นอาหาร การแก่งแย่งที่อยู่อาศัย และสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและสร้างสารปฏิชีวนะที่เป็นอันตรายต่อเชื้อโรคชนิดอื่น นอกจากนี้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ยังช่วยกระตุ้นให้พืชสร้าง ภูมิคุ้มกันต้านโรคพืช กระตุ้นให้รากพืชเจริญเติบโตได้ดีขึ้นทำให้รากพืชยาวและแข็งแรง เมื่ออยู่ในดินจะ สร้างสารที่ไปละลายธาตุอาหารในเม็ดหินและดินให้ละลายออกมาเป็นประโยชน์ต่อพืช และยังสามารถใช้ในการป้องกันกำจัดเชื้อราโรคพืชในส่วนต่างๆ ของพืชที่อยู่เหนือดินได้ รวมไปถึงการนำเชื้อราไตรโคเดอร์มา มาใช้ในการป้องกันโรคของข้าวที่เกิดจากเชื้อราในแปลงนาปลูกข้าว เช่น โรคกล้าเน่า โรคไหม้ในข้าว โรคไหม้คอรวง โรคเมล็ดด่าง โรคดอกกระถิน โรคกาบใบเน่า และโรคใบจุดสีน้ำตาล เป็นต้น นอกจากนี้เชื้อราไตรโคเดอร์มาสามารถใช้ในระบบการปลูกพืชแบบไร้ดิน และระบบไฮโดรโปนิกส์เพื่อลดการเกิดโรครากเน่าโคนเน่าที่เกิดจากเชื้อรา *Pythium aphanidermatum* และช่วยเพิ่มน้ำหนักของผักสลัดให้เพิ่มมากขึ้นได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา เพื่อปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agricultural Practice: GAP) และอินทรีย์ (Organic Thailand) และการเตรียมความพร้อมนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม และเพื่อแนะนำโครงการ การเพิ่มประสิทธิภาพ มาตรฐานการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรวิถีชุมชน

รูปแบบการสัมมนา

1. ให้ความรู้ภาคทฤษฎีโดยการบรรยาย และให้ซักถาม-ตอบ
2. ให้ความรู้ภาคปฏิบัติการขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มา

กลุ่มเป้าหมาย

เกษตรกรผู้ร่วมโครงการ การสร้างรูปแบบการผลิตเกษตรปลอดภัยและการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มที่ได้มาตรฐานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลก้อด้วยนวัตกรรม 50 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรกรมีความเข้าใจและทักษะการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการปลูกพืชในระบบทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agricultural Practice: GAP) และอินทรีย์ (Organic Thailand) ต.ก้อ อ.ลี้ จ. ลำพูน
2. สร้างแหล่งผลิตพืชปลอดภัย ความมั่นคงทางอาหาร ผลผลิตพืชปลอดภัย ผู้ผลิต ผู้บริโภค และ สิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัย

สารบัญ

	หน้า
หลักสูตรการฝึกอบรม	4
เนื้อหาการฝึกอบรม	5
เชื้อราไตรโคเดอร์มา	7
ประโยชน์ของเชื้อราไตรโคเดอร์มา	8
วิธีการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา	9
โรคที่เกิดจากเชื้อรา และการป้องกันกำจัด	10
บรรณานุกรม	15
ประวัติวิทยากร	16

หลักสูตรการฝึกอบรม

“การผลิตและการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในแปลงปลูกผักอย่างถูกต้อง”
สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

1. วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้รับการฝึก

- 1.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายหลักการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาได้อย่างถูกต้อง
- 1.2 มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายหลักการขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาได้อย่างถูกต้อง
- 1.3 ลดค่าใช้จ่ายในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืชที่เกิดจากเชื้อรา และปลอดภัยจากการใช้สารเคมีที่ไม่ถูกต้อง ลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ในชุมชนในการขายผลผลิตทางการเกษตร

2. ระยะเวลาฝึกอบรม

ผู้รับการฝึกอบรมจะต้องเข้าฝึกอบรมภาคทฤษฎี จำนวน 3 ชั่วโมง และฝึกภาคปฏิบัติ จำนวน 3 ชั่วโมง รวมเป็น 6 ชั่วโมง โดยจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมอย่างน้อยร้อยละ 80 ของระยะเวลาการฝึกอบรมทั้งหมด

3. คุณสมบัติผู้เข้าฝึกอบรม

- 3.1 เป็นผู้นำชุมชนหรือประชาชนผู้สนใจที่เข้าร่วมโครงการ
- 3.2 เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกจากโครงการผลักดันผลงานทางวิชาการสู่การใช้ประโยชน์
- 3.3 มีความพร้อมและสามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ตลอดหลักสูตร
- 3.4 เกษตรกรผู้ปลูกพืชที่สนใจพัฒนาทักษะอาชีพและการแปรรูปสินค้าเกษตร

5. หัวข้อการอบรม

หัวข้อการอบรม	เวลา (ชั่วโมง)	
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ
1. เชื้อไตรโคเดอร์มา	0.5	-
2. ประโยชน์ของเชื้อไตรโคเดอร์มา	0.5	-
3. วิธีการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา	1.0	-
4. โรคที่เกิดจากเชื้อรา และการป้องกันกำจัด	1.0	-
5. การฝึกปฏิบัติการขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มา	-	3.0
การวัดและประเมินผล	ร้อยละ 80	ร้อยละ 80
รวม	3.0	3.0
	6.0	

6. เนื้อหาวิชา

6.1 เชื้อราไตรโคเดอร์มา (0.5:0)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาที่มาและความสำคัญของเชื้อราไตรโคเดอร์มาในการเกษตร เพื่อสร้างมาตรฐานการผลิตพืชในระบบเกษตรปลอดภัย และด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

6.2 ประโยชน์ของเชื้อไตรโคเดอร์มา (0.5:0)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของเชื้อราไตรโคเดอร์มา

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาที่มาและความสำคัญ และประโยชน์ของเชื้อราไตรโคเดอร์มาในการเกษตร เพื่อสร้างมาตรฐานการผลิตพืชในระบบเกษตรปลอดภัย และด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

6.3 วิธีการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา (1.0:0)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาที่มาและความสำคัญ และประโยชน์ของวิธีการเชื้อราไตรโคเดอร์มาในการเกษตร เพื่อสร้างมาตรฐานการผลิตพืชในระบบเกษตรปลอดภัย และด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

6.4 โรคที่เกิดจากเชื้อรา และการป้องกันกำจัด (1.0:0)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคที่เกิดจากเชื้อรา และการป้องกัน

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาที่มาและความสำคัญของโรคที่เกิดจากเชื้อรา และประโยชน์ของเชื้อราไตรโคเดอร์มาในการเกษตร เพื่อสร้างมาตรฐานการผลิตพืชในระบบเกษตรปลอดภัย และด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

7. วัดและประเมินผล

1. ประเมินความรู้ ความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้รับการฝึกอบรม
2. ประเมินจากแบบสอบถามการฝึกอบรม

8. ผู้จัดทำหลักสูตร

1. รองศาสตราจารย์ ดร. จานุลักษณ์ ขนบดี สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
2. นางสาวศิริพร อ่าทอง สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ลงชื่อ.....ผู้ขออนุมัติหลักสูตร
(รองศาสตราจารย์ ดร. जानุลักษณะณ์ ขนบดี)

ลงชื่อ.....ผู้อนุมัติหลักสูตร
(รองศาสตราจารย์ ดร. มาลี ตั้งระเปียบ)
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร

เนื้อหาการฝึกอบรม การผลิตและการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในแปลงปลูกผักอย่างถูกต้อง

เชื้อราไตรโคเดอร์มา

เชื้อราไตรโคเดอร์มา เป็นเชื้อราชั้นสูงที่ดำรงชีวิตอยู่ในดิน อาศัยเศษซากพืช ซากสัตว์และอินทรีย์วัตถุเป็นแหล่งอาหาร เจริญได้รวดเร็วบนอาหารเลี้ยงเชื้อราหลายชนิด สร้างเส้นใยสีขาวและผลิตส่วนขยายพันธุ์ที่เรียกว่า “โคนิเดีย” หรือ “สปอร์” จำนวนมากรวมเป็นกลุ่มหนาแน่นจนเห็นเป็นสีเขียว เชื้อราไตรโคเดอร์มาเป็นศัตรู (ปฏิปักษ์) ต่อเชื้อราสาเหตุโรคพืชหลายชนิดโดยวิธีการเบียดเบียน หรือเป็นปรสิต และแข่งขันหรือแย่งใช้อาหารที่เชื้อโรคต้องการ นอกจากนี้เชื้อราไตรโคเดอร์มายังสามารถผลิตปฏิชีวนสาร และสารพิษ ตลอดจนน้ำย่อยหรือเอนไซม์สำหรับช่วยละลายผนังเส้นใยของเชื้อโรคพืช คุณสมบัติพิเศษของเชื้อราไตรโคเดอร์มาคือ สามารถช่วยละลายแร่ธาตุให้อยู่ในรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืช จึงช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของพืชและชักนำให้ต้นพืชมีความต้านทานต่อเชื้อโรคพืชทั้งเชื้อราและแบคทีเรียสาเหตุโรค

จากผลการดำเนินงานวิจัยตั้งแต่ พ.ศ.2528 ถึงปัจจุบัน สามารถคัดเลือกเชื้อราไตรโคเดอร์มาจากดินในธรรมชาติได้หลายสายพันธุ์ โดยเฉพาะสายพันธุ์ CB-Pin-01 มีประสิทธิภาพสูงในการควบคุมโรคของพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งพืชไร่ ไม้ผล พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับหลายชนิดได้ในสภาพแปลงเกษตรกร ทั้งโรคที่เกิดบนส่วนของพืชที่อยู่ใต้ดิน เช่น โรคเมล็ดเน่า โรคเน่าระดับดิน (โรครากล้ายุบ) รากเน่า หัวหรือแง่งเน่า และโคนเน่า เป็นต้น โรคที่เกิดบนส่วนของพืชที่อยู่เหนือดินไม่ว่าจะเป็นส่วนของ กิ่ง ผล ใบ หรือดอก เช่น โรคลำต้นไหม้ของหน่อไม้ฝรั่ง โรคแคงเกอร์ของมะนาว โรคคราดำของมะเขือเทศ โรคใบปื้นเหลืองและโรคดอกสนิมของกล้วยไม้ โรคแอนแทรคโนสของมะม่วงและพริกทั้งก่อนและหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต นอกจากนี้ยังสามารถใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาควบคุมโรครากเน่าของพืชผักสลัดและผักกินใบต่าง ๆ ที่ปลูกในสารละลายธาตุอาหาร (ระบบไฮโดรโปนิกส์) และจากผลการวิจัยล่าสุดพบว่าการแช่เมล็ดข้าวเปลือกก่อนใช้หว่านลงในนาข้าว ช่วยลดการเกิดโรคเมล็ดต่าง เมล็ดลีบ ของข้าวที่เกิดจากการเข้าทำลายของเชื้อราหลายชนิด ตลอดจนช่วยเพิ่มความสมบูรณ์และน้ำหนักเมล็ด และเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้ด้วย

ผู้วิจัยได้พัฒนาชีวภัณฑ์เชื้อราไตรโคเดอร์มาให้อยู่ในรูปผงหัวเชื้อบริสุทธิ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสดไว้ใช้ได้เองตามต้องการ ด้วยการหุงปลายข้าวให้สุกในหม้อหุงข้าวไฟฟ้า อัตราปลายข้าว 3 ส่วน น้ำ 2 ส่วน ตักใส่ถุงพลาสติกแล้วใส่ผงหัวเชื้อลงไปเล็กน้อย บ่มไว้ 5-7 วัน ก็สามารถนำเชื้อสดไปใช้ได้ ขณะนี้ได้พัฒนาเชื้อสดดังกล่าวให้เป็นชีวภัณฑ์ในรูปน้ำและรูปผงแห้งผสมน้ำเพื่อใช้พ่นส่วนต่างๆของพืชและพ่นลงดินได้ ผงหัวเชื้อบริสุทธิ์นี้มีสปอร์ของเชื้อราไตรโคเดอร์มาในปริมาณไม่น้อยกว่า 100 ล้านหน่วยชีวิต (สปอร์) ต่อผงเชื้อ 1 กรัม สามารถเก็บรักษาได้เป็นระยะเวลานานไม่น้อยกว่า 1 ปีถ้าเก็บไว้ในตู้เย็น (ประมาณ 8-10 องศาเซลเซียส) แต่ถ้าเก็บที่อุณหภูมิในห้องปกติ (25-30 องศาเซลเซียส) สามารถเก็บไว้ได้นาน 6 เดือน (จิระเดช และวรรณวิไล, 2560)

รูปที่ 1 เชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดต่าง ๆ

ประโยชน์ของเชื้อราไตรโคเดอร์มา

(1) ใช้เพื่อป้องกันโรค (พืชยังไม่แสดงอาการของโรค) เริ่มตั้งแต่การเพาะเมล็ด การเตรียมต้นกล้าพืช การปลูกในสภาพธรรมชาติ จนถึงระยะพืชเจริญเติบโตให้ผลผลิต

(2) การใช้เพื่อรักษาโรค (พืชยังแสดงอาการของโรคแล้ว) การใช้เชื้อรานี้ เพื่อรักษาพืชที่เป็นโรคแล้ว นั้น ความเป็นไปได้ในกรณีของพืชยืนต้น เช่น ไม้ผล แต่ถือว่าเป็นวิธีที่มีความเสี่ยงเพราะอาจไม่ประสบความสำเร็จดังที่คาดหวังเสมอไป จึงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีอื่นร่วมด้วยหากมีการระบาดรุนแรง

เชื้อราไตรโคเดอร์มา เป็นแอนทาโกนิสต์ชนิดหนึ่ง โดยเป็นแอนทาโกนิสต์ของเชื้อโรคพืชหลายชนิด เช่น เชื้อไฟทอปธอรา สเคลอโรเทียม พิเทียม ไรซอกโทเนีย และฟิวซาเรียม เชื้อราไตรโคเดอร์มาพบทั่วไปในดินทั่วโลก เจริญได้ดีและมีชีวิตอยู่ได้ยืนยาวในดินที่มีความชื้นสูง แต่ไม่แฉะ มีสภาพความเป็นกรดต่างอยู่ระหว่าง 5.3-6.5 ชนิดของพืชที่เหมาะสมสำหรับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาควบคุมโรคพืชโรคพืชที่เกิดจากเชื้อราสามารถใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาควบคุมโรคได้แบ่งออกเป็น

(1) ไม้ผล โรคไม้ผลที่เกิดจากเชื้อราไฟทอปธอราเกิดอาการโรครากเน่า โคนเน่าในทุเรียนและส้ม ควบคุมโรคได้โดยใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาพร้อมส่วนผสมรองกันหลุมก่อนปลูก หรือโรยรอบโคนต้น

(2) พืชไร่ ถังเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ยาสูบ หม่อน มันส าปะหลัง ฝ้าย ที่เกิดอาการโรคยอดเน่าของต้นกล้า โรครากเน่า-โคนเน่า โรคโคนและต้นเน่า โรคเน่าคอดิน ควบคุมโรคโดยการโรยเชื้อราไตรโคเดอร์มาพร้อมส่วนผสมรอบโคนต้นพืชหรือคลุกเมล็ดในพืชบางชนิด เช่น ฝ้าย ก่อนนำไปปลูก

(3) พืชผัก-สวนครัว มะเขือเทศ พริก มะเขือเปราะ แตง กระเจี๊ยบ ถั่วฝักยาว หอมใหญ่ เกิดอาการโรคราเมล็ดผักกาด โรคเหี่ยว รากเน่า-โคนเน่า เน่าคอดิน ควบคุมโรคโดยการโรยเชื้อราไตรโคเดอร์มาพร้อมส่วนผสมรอบโคนต้นหรือคลุกเมล็ดก่อนปลูก

(4) ไม้ดอกไม้ประดับ มะลิ ซ่อนกลิ่น โป๊ยเซียน เยอмира กล้วยไม้พันธุ เกิดอาการโรคเหี่ยวควบคุมโดยโรยเชื้อราไตรโคเดอร์มาพร้อมส่วนผสมรอบโคนต้น

วิธีการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา

การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสด สามารถใช้ได้หลายวิธีตามโอกาสและความสะดวกของเกษตรกร เช่น ใช้เชื้อสดผสมกับรำข้าวละเอียดและปุ๋ยอินทรีย์ในสัดส่วน 1:4:100 โดยน้ำหนักสำหรับใส่หลุมปลูก อัตรา 10-20 กรัม (1-2 ช้อนแกง) คลุกเคล้ากับดินในหลุมปลูกพืช ก่อนการหยอดเมล็ดพืช หรือหว่านลงแปลงปลูก ด้วยอัตรา 50-100 กรัมต่อตารางเมตร หรือใช้ผสมรวมกับวัสดุปลูกสำหรับการเพาะกล้าโดย ใส่ส่วนผสมของเชื้อสด+ปุ๋ยอินทรีย์ ผสมรวมกับดินหรือวัสดุปลูกอัตรา 1: 4 โดยปริมาตร (20%) นำดินหรือวัสดุปลูกที่ผสมด้วยส่วนผสมของเชื้อสดแล้วใส่กระบะเพาะเมล็ด ถุงหรือกระถางปลูกพืช กรณีของการคลุกเมล็ดพืชก่อนปลูก สามารถใช้เชื้อสดล้วนๆ อัตรา 10 กรัม (1 ช้อนแกง) ต่อเมล็ด 1 กิโลกรัม เติมน้ำ 10 ซีซี และถ้าต้องการเชื้อสดในรูปน้ำสามารถใช้เชื้อสดผสมน้ำในอัตรา 100 กรัม ต่อน้ำ 20 ลิตร กรองน้ำเชื้อด้วยผ้าหรือกระชอนตาถี่ จะได้เชื้อชนิดน้ำสำหรับใช้พ่น ราด รดลงดิน หรือพ่นส่วนบนของต้นพืช หรือใช้ปล่อยไปพร้อมระบบการให้น้ำ ใต้ทรงพุ่มของพืช และใช้แช่ส่วนขยายพันธุ์พืช เช่นเมล็ด หัว เหง้า แง่ ท่อนพันธุ์ ก็ได้

วัสดุอุปกรณ์

- (1) หัวเชื้อไตรโคเดอร์มา
- (2) หม้อหุงข้าวไฟฟ้า
- (3) ถูพลาสติกทนร้อน ขนาด 8 x 12 นิ้ว
- (4) ปลายข้าว
- (5) ยางวง และแม็กเย็บกระดาษ

วิธีทำและขั้นตอน

- (1) นำเมล็ดข้าวฟ่างแดงหรือเมล็ดข้าวเปลือก ประมาณ 800 กก. มาล้างให้สะอาดและแช่น้ำไว้ ประมาณ 12 - 14 ชม.
- (2) นำเมล็ดข้าวฟ่างแดงที่แช่น้ำแล้วไปต้มน้ำเดือด (ประมาณ 15 นาที) แล้วตักออกไปผึ่งบนตะแกรง ให้แห้งพอหมาด ๆ แล้วนำไปบรรจุถุงพลาสติกทนความร้อน ขนาด 6 x 12 นิ้ว ถุงละ 500 กรัม (5 ซีด)
- (3) ใส่คอขวดพลาสติกแล้วปิดด้วยจุกสำลีแล้วใช้กระดาษอลูมิเนียมหรือกระดาษปิดทับอีกชั้นหนึ่ง
- (4) นำถุงเมล็ดข้าวฟ่างแดงไปนึ่งในหม้อนึ่งความดัน เพื่อทำการฆ่าเชื้อโรค ด้วยอุณหภูมิ 121 องศาเซลเซียส ความดัน 15 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว นาน 30 - 60 นาที (ถ้าเป็นหม้อนึ่งลูกทุ่งใช้เวลา 3 ชม.)
- (5) นำถุงเมล็ดข้าวฟ่างออกจากหม้อนึ่งทิ้งไว้ให้เย็น จากนั้นจึงนำไปใส่หัวเชื้อราเชื้อราไตรโคเดอร์มา
- (6) เมื่อใส่หัวเชื้อราในถุงเมล็ดข้าวฟ่างแดงเสร็จแล้ว ให้นำไปเก็บไว้ในห้องหรือในร่มใต้ถุนบ้าน ไม่ให้ถูกแสงแดด รออีกประมาณ 10 - 15 วัน ก็สามารถนำเชื้อราไตรโคเดอร์มาไปฉีดพ่นควบคุมโรคพืชต่อไป

วิธีการใช้

- (1) การคลุกเมล็ด เพื่อป้องกันโรคติดต่อกับเมล็ดพันธุ์ โดยใส่เชื้อลงในถุงพลาสติกที่จะใช้คลุกเมล็ด อัตรา 10 กรัม หรือ 1 ช้อนแกง ต่อเมล็ดพันธุ์ 1 กก. เติมน้ำ 10 ซีซี แล้วบีบเชื้อสด ให้แตกตัวก่อนใส่เมล็ด
- (2) การรองก้นหลุม โรยเชื้อลงในหลุมโดยต้องคลุกเคล้าเชื้อสดกับดินในหลุมก่อนนำกล้าพืชลงปลูก โดยหลุมปลูกเล็กใช้เชื้อสดอัตรา 5 ช้อนแกง หลุมปลูกใหญ่ใช้เชื้อสด 150 - 300 กรัม (2 - 3 ซีด)
- (3) การผสมกับวัสดุปลูก ใช้สำหรับการเพาะกล้าในกระบะเพาะเมล็ดหรือถุงเพาะชำ โดยนำเชื้อสดที่ผสมปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก (1 : 100 โดยน้ำหนัก) มา 1 ส่วน ผสม กับวัสดุปลูก 4 ส่วนโดยปริมาตรผสมเข้ากันดี แล้วจึงนำไปเพาะเมล็ด

(4) การหว่านลงดิน ใช้เชื้อ 1 กก. รำ 4 กก. ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก 100 กก. ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน หว่านโคนต้น อัตรา 30 - 60 กรัม (3 - 6 ซ้อนแกง) ต่อต้น หว่านใต้ทรงพุ่มอัตราส่วน 150 - 300 กรัม (2 - 3 ซีด) ต่อตารางเมตร

(5) การฉีดพ่น เป็นวิธีที่สะดวกต่อการปฏิบัติ โดยฉีดพ่นลงดินบริเวณรากพืชและส่วนบนของต้นพืช การใช้เชื้อสดผสมน้ำ จำเป็นต้องกรองเอาเฉพาะน้ำเชื้อออกมา เพื่อไม่ให้เมล็ดข้าวฟ่างอุดต้นหัวฉีด กรณีฉีดพ่นลงดิน ใช้อัตราเชื้อสด 1 กก. ผสมน้ำ 200 ลิตร พ่นส่วนบนของพืช ใช้อัตรา 2 กก. ผสมน้ำ 200 ลิตร

(6) วิธีอื่น ๆ เช่น การให้ไปกับระบบน้ำ การทาแผล เป็นต้น

โรคที่เกิดจากเชื้อรา และการป้องกันกำจัด

1. เจริญแข่งขัน แข่งแย่งอาหาร น้ำ แร่ธาตุ อากาศ และแหล่งที่อยู่กับเชื้อราสาเหตุโรคพืช จึงทำให้เชื้อโรคลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว

2. เป็นปรสิตร สร้างเส้นใยพันรัดและแทงดูดกินน้ำเลี้ยง จากเชื้อราสาเหตุโรคพืช ทำให้เส้นใยสลายลดการขยายเผ่าพันธุ์ลง

3. สร้างสารพิษ น้อยๆ ไปทำลายเชื้อราโรคพืชทำให้เส้นใย และส่วนขยายพันธุ์ของเชื้อรา โรคพืชเหี่ยวสลายและตายในที่สุด

โรคพืชที่เกิดจากเชื้อราที่ระบาดมากในฤดูฝน (สถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเกษตร, 2559)

1. ราน้ำค้าง (Downy mildew)

เชื้อสาเหตุ : เชื้อรา *Peronosporaparasitica*

ลักษณะอาการ : ใบจะเป็นจุดละเอียดสีดาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ด้านใต้ใบ ตรงจุดเหล่านี้จะมีราสีขาวอมเทาอ่อนคล้ายผงแป้งขึ้นเป็นกลุ่ม ๆ กระจายทั่วไป ใบที่อยู่ตอนล่าง ๆ จะมีผลเกิดก่อนแล้วลุกลามขึ้นไปยังใบที่อยู่สูงกว่า ใบที่มีเชื้อราขึ้นเป็นกลุ่มกระจายเต็มใบจะมีลักษณะเหลืองและใบจะร่วงหรือแห้ง ในเวลาที่อากาศไม่ชื้นจะไม่พบผงแป้งและแผลแห้งเป็นสีเทาตา

การแพร่ระบาด : ระบาดได้ตั้งแต่ระยะที่เป็นต้นกล้าจนเจริญเติบโตเต็มที่ ซึ่งจะทำความเสียหายมาก เพราะทำให้ใบเสียหายและเจริญเติบโตช้า โรคนี้ไม่ทำให้ต้นตาย แต่ทำให้น้ำหนักผลผลิตลดลง เพราะต้องตัดใบที่เป็นโรคทิ้ง

การป้องกันกำจัด : ให้ฉีดพ่นด้วยชีวภัณฑ์ ป้องกันกำจัดเชื้อราไตรโคเดอร์มา สลับกับบีเอส ซึ่งใช้ได้ระยะที่ยังเป็นต้นกล้า ระยะการเติบโต ให้ฉีดพ่นด้วยยาป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่น ไซเน็บ, มาเน็บ, ไโดโฟลาแทน, เบนโนมิล, แคปแทน หรือยาชนิดอื่น ๆ ที่มีสารทองแดงเป็นองค์ประกอบ แต่สารประกอบทองแดงไม่ควรใช้ในระยะที่ยังเป็นต้นกล้า เพราะจะเป็นพิษต่อต้นกล้า

รูปที่ 2 โรคราน้ำค้าง

2. โรคน้ำคอดิน (Damping off)

เชื้อสาเหตุ: เชื้อรา *Pythium* sp. หรือ *Phytophthora* sp.

ลักษณะอาการ : เกิดเฉพาะในแปลงต้นกล้า เนื่องจากการหว่านเมล็ดที่แน่น ต้นเบียดกัน ถ้าในแปลงมีเชื้อโรคแล้ว ต้นกล้าจะเกิดอาการเป็นแผลซ้ำที่โคนต้นระดับดิน เนื้อเยื่อตรงแผลจะเน่าและแห้ง ถ้าถูกแสงแดดทำให้ต้นกล้าหักพับ ต้นเหี่ยวแห้งตายในเวลารวดเร็ว

การแพร่ระบาด : เชื้อราติดมากับเมล็ด หรืออยู่ในดิน น้ำ ฝน ;

การป้องกันกำจัด :

- เตรียมแปลงให้มีการระบายน้ำดี อย่าให้น้ำขังและในแปลง ใช้เมล็ดพันธุ์ดีไม่มีเชื้อจุลินทรีย์ติดมากับเมล็ด และมีความงอกสูง ไม่หว่านเมล็ดแน่นเกินไป
- ก่อนปลูกคลุกเมล็ดด้วยสารชีวภัณฑ์ อัตรา 100 กรัม : เมล็ด 1 กิโลกรัม
- ตรวจสอบสม่ำเสมอพบต้นเป็นโรค ขุดเอาดินและต้นเป็นโรคทำลาย หรือฝังลึกนอกแปลง

รูปที่ 3 โรคน้ำคอดิน

3. โรคราใบจุด (Alternaria leaf spot)

เชื้อสาเหตุ : เชื้อรา *Alternaria brassicae*

ลักษณะอาการ : ในต้นกล้าจะพบจุดแผลเล็ก ๆ สีน้ำตาลที่บริเวณใบโคนต้น ต้นที่โตแล้วใบมีแผลวงกลม สีน้ำตาลซ้อนกันหลายชั้น เนื้อเยื่อรอบ ๆ แผลเปลี่ยนเป็นสีเหลือง แผลมีทั้งเล็กและใหญ่ บนแผลมักจะมีเชื้อราชั้นบาง ๆ เป็นผงสีดำ

การแพร่ระบาด : สปอร์ของเชื้อสาเหตุ สามารถปลิวไปตามน้ำ ลม แมลง สัตว์ เครื่องมือเกษตรกร มนุษย์ และสามารถติดไปกับเมล็ดพันธุ์ได้ หรืออาศัยอยู่กับวัชพืชในแปลง

สภาพที่เหมาะสมต่อการเกิดโรค : ความชื้นสูง สภาพอากาศร้อนชื้น โดยเฉพาะในฤดูฝน อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 25-30 องศาเซลเซียส

การป้องกันกำจัด :

- ทำลายต้นเป็นโรคโดยการขุดถอนไปเผาทิ้ง
- ไม่ควรให้น้ำแบบฉีดพ่นฝอย
- แช่เมล็ดในน้ำอุ่น 50 องศาเซลเซียส 30 นาที (ยกเว้นกะหล่ำดอก)
- คลุกเมล็ดด้วยชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดเชื้อราไตรโคเดอร์มา
- ฉีดพ่นสารชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดเชื้อราไตรโคเดอร์มา ทุก ๆ 7 วัน จะช่วยป้องกันกำจัดเชื้อรานี้

รูปที่ 4 โรคราใบจุด

4. โรคราสนิมขาวในผัก (White Rust)

เชื้อสาเหตุ : เชื้อรา *Albugo ipomoea-aquaticae* Sawada

ลักษณะอาการ : มีจุดสีเหลืองซีดด้านบนของใบ ด้านใต้ใบตรงกันข้าม จะเป็นตุ่มนูนเล็ก ๆ ขนาด 1-2 มิลลิเมตร อาจพบลักษณะปุ่มปม หรือบวมพองโตขึ้นในส่วนของก้านใบและลำต้น

การป้องกันกำจัด :

- เมื่อมีโรคระบาดให้ฉีดพ่นใต้ใบด้วย เมตาแล็กซิล สลับกับแมนโคเซ็บ ตามอัตราที่แนะนำบนฉลาก หากมีฝนตกชุกให้ผสมสารจับใบ
- คลุกเมล็ดก่อนปลูกด้วยเมตาแล็กซิล และเลือกใช้เมล็ดจากแหล่งที่ไม่มีโรคระบาด
- ดูแลระบบการให้น้ำในแปลงปลูก อย่าให้ชื้นแฉะจนเกินไป

รูปที่ 5 โรคราสนิมขาวในผัก

5. โรคเหี่ยว (wilt)

เชื้อสาเหตุ : เชื้อรา *Fusarium oxysporum*

ลักษณะอาการ : เกิดอาการเหี่ยวอย่างช้า ๆ ใบที่อยู่โคนต้นเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและร่วง ต่อมาใบจะเหี่ยวทั้งต้น เมื่อผ่าลำต้นบริเวณเหนือระดับดินตามยาวจะพบว่าท่อน้ำท่ออาหารเป็นสีน้ำตาลที่สุดจะแห้งตาย

การแพร่ระบาด : การเกิดโรคนี้นี้มักจะเกิดเป็นหย่อม ๆ ถ้าสภาพอากาศมีอุณหภูมิสูงและดินมีความชื้นสูง ทำให้โรคนี้อันตรายได้ดี

การป้องกันกำจัด :

- ถ้าพบโรคในแปลงต้องถอนต้นที่เป็นโรคเผาทำลาย
- ก่อนปลูกควรปรับสภาพดินด้วยปูนขาวและปุ๋ยคอก

รูปที่ 6 โรคเหี่ยว

บรรณานุกรม

- เกตุอร ทองเครือ. 2542. ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาควบคุมโรคเหี่ยวพริกที่ อ. เชียงดาว หนังสือ. พิมพ์เดลินิวส์, ประจำวันที่ 28 มกราคม 2542.
- จิระเดช แจ่มสว่าง และ วรณวิไล อินทนู. 2560. ไตรโคเดอร์มา : เชื้อรามหัศจรรย์สำหรับใช้ควบคุมโรคพืช. http://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/50/plant/68_plant/68_plant.html. ภาควิชาโรคพืช คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2564.
- สถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเกษตร. 2559. โรคพืชสุดฮิตที่ระบาดหน้าฝน. <https://www.kubotasolutions.com/knowledge/plants/detail/710>. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564.

ประวัติวิทยากร

1. ชื่อ-สกุล นางสาวศิริพร อ่ำทอง

สังกัด / หน่วยงาน : สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

เลขที่ 202 หมู่ 17 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

การศึกษา: ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขภาพพืช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. ชื่อ-สกุล นายชัยวัฒน์ พงศ์สุขุมาลกุล

สังกัด / หน่วยงาน : สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

เลขที่ 202 หมู่ 17 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

การศึกษา: วท.ม. (พืชศาสตร์)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

